

การมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า กรณีศึกษา วัดป่าตาลใหญ่ จังหวัดนครพนม
กชพร วงษาเนาวิ^{1*} และ วัฒนพันธุ์ คุรุตะเสน²

Foresight of space design for forests temples:
A case study of Tan Yai Forests Temple, Nakhon Phanom province
Kotchaphorn Wongsanao^{1*} and Watanapun Krutasaen²

^{1,2}คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2}Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

*Corresponding author. E-mail address: info.kotchaphorn@gmail.com

Received: May 3,2022; revised: September 19,2022; accepted: October 10,2023

บทสรุป

บทความวิชาการ การมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า กรณีศึกษา วัดป่าตาลใหญ่ จังหวัดนครพนม เป็นบทความที่มีที่มาจากการตระหนักถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน การผลักดันให้มีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในทุกจังหวัดของประเทศไทย ซึ่งในบทความนี้มุ่งศึกษาการผลักดันให้มีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนผ่านการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า โดยใช้แนวทางการมองอนาคตที่เริ่มต้นด้วยการสร้างความคิดและจินตนาการเพื่อให้ได้ภาพหรือโน้ตทัศน์อนาคตที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อศึกษาข้อมูลต่าง ๆ และนำมาสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคต กรณีศึกษา วัดป่าตาลใหญ่ ด้วยภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์จะได้ 4 ฉากทัศน์ ได้แก่ ฉากทัศน์ที่ 1 บทบาทของวัดป่าและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด ฉากทัศน์ที่ 2 การเปลี่ยนแปลงของบทบาทและกฎเกณฑ์ ฉากทัศน์ที่ 3 การพัฒนาที่ยั่งยืน และฉากทัศน์ที่ 4 บทบาทที่คงที่และกฎเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้ง 4 ฉากทัศน์นี้จะทำให้การออกแบบพื้นที่วัดป่าทราบถึงทิศทางที่ควรจะดำเนินการ โดยไม่ได้อิงเพียงแค่ความสวยงามจากการออกแบบเท่านั้น แต่มุ่งเน้นถึงความเป็นไปได้ บทบาทหน้าที่ ผลกระทบจากการออกแบบ กฎเกณฑ์ และสิ่งอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และในอนาคตการออกแบบในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบสิ่งใดก็ตาม อาจจะต้องใช้ศาสตร์การมองอนาคตมาเป็นเครื่องมือก่อนการออกแบบซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้หลังการออกแบบประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง นอกจากนี้วัดป่าที่ให้ความสนใจการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่าอาจนำกรณีศึกษานี้ไปใช้เป็นตัวอย่งในการศึกษาก่อนการออกแบบพื้นที่ หรือการปรับปรุงพื้นที่ภายในวัดนั่นเอง

คำสำคัญ : การมองอนาคต การออกแบบฉากทัศน์ พื้นที่วัดป่า

SUMMARY

The academic article foresight of space design for forests temples: a case study of Tan Yai forests temple, Nakhon Phanom province, this article is based on the awareness of the 20 years' national strategy that focuses on sustainable development. Pushing for a sustainable environment in all provinces from Thailand. This article aims to study the push for a sustainable environment by looking at the future of forest temple area design. By using a futuristic approach that starts with creating ideas and imagination to get a clear picture or concept of the future. When studying various data and using it to create and analyze the future perspective, a case study of Tan Yai forests temple with future history, 4 scenarios will be obtained, that is scenario 1, the role of the forest temple, and the assessment criteria for temple development standards. scenario 2, a change in roles and rules. scenario 3, The development remains as ever. And scenario 4, the constant role and the changing rules. These 4 scenarios

will make the temple area design know the direction that should be taken, not just based on the beauty of the design only but will focus on possibilities, roles, design implications, rules, and other relevant elements. And in the future, design in various ways no matter what design May need to use futuristic science as a tool before design, which is important to result after the design is truly successful. In addition, forest temples that are interested in looking at the future of the forest temple area design may use this case study as an example in a pre-design study or improving the area within the temples.

Keyword: Foresight, Design of scenario, Space of forests temples

บทนำ

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนได้ตระหนักถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการผลักดันให้มีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในทุกจังหวัดของประเทศไทย ด้วยการประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทั้งป่าเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อเศรษฐกิจไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศไทย (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2563) เพื่อให้ครบตามที่กำหนดไว้ ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศใน ปี พ.ศ. 2561-2562 จำนวน 102,484,072.71 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.68 ของประเทศ ได้ลดลงจากปี พ.ศ. 2560-2561 จำนวน 4,229.48 ไร่ จากตัวเลขดังกล่าวบ่งบอกได้ว่าปริมาณของป่ามีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าตัวเลขที่ลดลงนี้ยังไม่ส่งผลกระทบต่อผู้คน แต่เมื่อคำนวณระยะเวลาในอีก 10 ปี หรืออีก 20 ปีข้างหน้า หากมีการลดลงของป่าในทุก ๆ ปี ตัวเลขนี้จะเป็นตัวเลขที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนอย่างแน่นอน

วัดป่า วัดสาขาหนึ่งของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทหรือเป็นที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่าพุทธศาสนานิกายฝ่ายใต้ซึ่งเป็นพุทธศาสนาที่ได้รับการนับถืออย่างแพร่หลายตลอดทั่วทั้งประเทศไทย (วัดอภัยคีรี, 2564) เป็นสถานที่ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธไม่ต่างจากวัดบ้าน เป็นสถานที่ที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย โดยสละกิเลสตัณหาและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายภายในป่า เป็นที่ที่ให้ความรู้สึกร่มเย็นทั้งทางกายและทางจิตใจ อีกทั้งวัดป่ายังเป็นทั้งเขตอภัยทานแก่ป่าไม้นานาพันธุ์ รวมทั้งสรรพชีวิตที่อาศัยป่า และเป็นดินแดนแห่งการปฏิบัติธรรมเพื่อสันติภาพ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทุกคนสามารถเข้าไปสัมผัสได้ในวัดป่าสายปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากนี้ วัดป่ายังเป็นวัดที่ส่วนใหญ่นิยมตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าเขา ส่วนใหญ่มีเพียงกุฏิและศาลาโถงอเนก ประสงค์ ไม่มีอาคารและแบบแผนมากนัก มีพระสงฆ์เหล่าอยู่จำวัดเฉพาะเพียงช่วงเช้าพรรษา และจะมุ่งจุดธูปเข้าป่าสัก ปักกลดฝึกหัดกรรมฐานจิต และจาริกไปเรื่อย ๆ ก่อนกลับออกมาจำพรรษาที่วัดอีกครั้งเมื่อถึงฤดูเข้าพรรษาใหม่ ความต้องการทำสังฆกรรมใดก็เพียงอาศัยการกำหนดขึ้นใช้เพียงชั่วคราวเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจดีย์จะไม่มีการสร้างในวัดป่า (สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี, ม.ป.ป.) วัดป่าจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการส่งเสริมฟื้นฟูให้เป็นวัดที่มีป่าสมบูรณ์และมีจำนวนวัดมากขึ้น เพราะวัดป่าเพียงวัดเดียวสามารถทำหน้าที่ได้ถึง 2 ประการในเวลาเดียวกันคือ ประการที่ 1 วัดป่าทำหน้าที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าไปศึกษาปฏิบัติธรรมในวัดป่าได้ดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในหลายวัดปัจจุบัน การปฏิบัติธรรมจะช่วยให้คนรู้จักความจริงของชีวิตตน รู้จักชีวิตตนเองอันคือสังขม และรู้จักโลกคือสังขมชาติแวดล้อม แล้วปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมกับชีวิตตน กับสังขม และกับสิ่งแวดล้อม เป็นการอบรมจิตใจคนให้มีสติสัมปชัญญะในทุกพฤติกรรมและตัดสินใจต่าง ๆ ในชีวิตด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์ความรู้สึก สร้างให้เป็นคนดีมีความสุข เป็นการพัฒนาทางจิตโดยตรง และประการที่ 2 วัดป่าทำหน้าที่รักษาป่าไม้ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของโลก ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าจะช่วยรักษาความชุ่มชื้น ช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และช่วยรักษาหน้าดินไม่ให้พังทลายเป็นการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ก่อให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ การรักษาป่าจึงเป็นการพัฒนาทางกายภาพโดยตรง ดังนั้นคงไม่ผิดถ้าจะกล่าวว่าวัดป่าเป็นสถานที่ที่สร้างความสมดุลให้แก่สรรพชีวิตและแก่โลกอย่างแท้จริง (ประโชค ชัยสุวรรณ และ ผกาเพ็ญ จรุงแสง 2562) จะเห็นได้ว่าวัดป่ามีความสัมพันธ์กับป่าเป็นอย่างมาก รวมถึงผู้คน เพียงแต่หน้าที่ของวัดป่าทั้ง 2 ประการนั้นมีความย้อนแย้งกัน ประการแรกการที่วัดป่าทำหน้าที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าไปศึกษาปฏิบัติธรรมในวัดป่าได้ดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในหลายวัดปัจจุบันนั้นก็จริงอยู่ แต่หารู้ไม่ว่าการที่มีผู้คนหลากหลายเข้าไป วัดป่าศึกษาปฏิบัติธรรมจนเกิดความเสื่อมใสและนำไปสู่การทำบุญการบริจาคย่อมเป็นสิ่งที่ดี แต่อาจทำให้วัดป่านั้นถูกรุกล้ำด้วยการทำบุญโดยไม่รู้ตัว การบริจาคเงินเพื่อการก่อสร้างพื้นที่ต่าง ๆ ภายในวัดป่าเพื่อปฏิบัติธรรม เช่น การสร้างลานซีเมนต์เพื่อนั่งสมาธิอาจส่งผลกระทบต่อหน้าพื้นที่ของ

วัดป่าประการที่สอง วัดป่าทำหน้าที่รักษาป่าไม้ ผู้คนอาจมีแนวความคิดว่าการก่อสร้างพื้นที่ต่าง ๆ ภายในวัดป่าเป็นการพัฒนาวัด แต่ควรระวังลึกลับไว้เสมอว่าการพัฒนาวัดป่านั้น ควรจะไม่กระทบต่อพื้นที่ป่าเลย หรือกระทบพื้นที่ป่าน้อยที่สุด หรือกระทบได้ในขอบเขตที่สมควร แต่เมื่อปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จะช่วยให้วัดพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เหล่านี้และป่าควรจะมีคุณสมบัติร่วมกัน มิเช่นนั้นหน้าที่ของวัดป่าดังกล่าวข้างต้นจะผิดวัตถุประสงค์หน้าที่โดยสิ้นเชิง

จากข้อมูลบทความนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่าเพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่ และแก้ไขปัญหา ณ ปัจจุบันด้วยการมองเห็นภาพอนาคตของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในวัดป่าที่มีผลกระทบต่อธรรมชาติต่อบริบทของพื้นที่วัดป่า ส่งผลให้ความเป็นธรรมชาติของวัดป่าและความเป็นวัดป่าตามจารีตลดน้อยลง และเหตุผลในการเลือกกรณีศึกษา วัดป่าตาลใหญ่ จังหวัดนครพนม เนื่องด้วยจังหวัดนครพนมนี้มีข้อมูลอ้างอิงเมื่อปี พ.ศ. 2561-2562 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือครอบคลุมพื้นที่ 20 จังหวัด ได้แก่ มุกดาหาร เลย ชัยภูมิ อุบลราชธานี สกลนคร นครราชสีมา นครพนม หนองบัวลำภู ศรีสะเกษ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุดรธานี อำนาจเจริญ บุรีรัมย์ ยโสธร สุรินทร์ หนองคาย บึงกาฬ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม มีจำนวนป่าไม้ 15,751,998.42 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.03 จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่ป่าคิดเป็นร้อยละน้อยที่สุด โดยจังหวัดนครพนมหนึ่งในจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้เป็นจังหวัดที่พบจำนวนป่าไม้ 493,340.20 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 14.00 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งสภาพพื้นที่ป่าไม้โดยรวมของจังหวัดมีจำนวนลดลงถึง 7,657.83 ไร่ หรือร้อยละ 1.53 ในรอบปีที่ผ่านมา (สำนักจัดการที่ดินป่าไม้กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562) โดยจำนวนนี้เป็นจำนวนที่มีการลดลงของจำนวนป่ามากที่สุด ใน 20 จังหวัด ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจและกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ของวัดป่าจังหวัดนครพนม โดยจากข้อมูลระบุว่าพบพื้นที่ป่าไม้ในทุกอำเภอของจังหวัดนี้ จึงเลือกใช้วิธีแบบเจาะจงในการพิจารณาเลือกพื้นที่เขตอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน โดยผู้เขียนเลือกพื้นที่เขตอำเภอนาหว้า ตำบลนาหว้า หมู่บ้านตาล ซึ่งเขตพื้นที่นี้มีวัดป่าเพียงหนึ่งวัดคือ วัดป่าตาลใหญ่ ในเขตตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยแยกประเด็นการศึกษา 4 ประเด็น ได้แก่

1. ประเด็นที่หนึ่ง หลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า
2. ประเด็นที่สอง การออกแบบพื้นที่วัดป่า
3. ประเด็นที่สาม มาตรฐานการพัฒนาวัด และอนาคตในการออกแบบพื้นที่วัดป่า
4. ประเด็นที่สี่ การสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคตของวัดป่าด้วยภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์

หลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า

ลักษณะของอนาคต

ในทางอนาคตศาสตร์ความเป็นไปได้ที่นอกเหนือจากสถานการณ์ปัจจุบันคืออนาคตซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่า อนาคตเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว ไม่แน่นอนและไม่คงที่ ซึ่งสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า อนาคตสามารถมีได้หลากหลายรูปแบบ ความเป็นพหุพจน์ เนื่องจากอนาคตตามหลักอนาคตศาสตร์มีได้หลากหลาย และลักษณะของอนาคตจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. อนาคตจากการคาดการณ์ (Projected future) คือ อนาคตที่มีสภาพเหมือนกับสถานการณ์ปัจจุบัน (Business as usual) หรือสามารถคาดการณ์ได้จากข้อมูลในอดีตและในปัจจุบัน ข้อสังเกตคืออนาคตจากการคาดการณ์จะเป็นเอกพจน์ (Singularity) เกิดจากสมมติฐาน อนาคตจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบัน

2. อนาคตที่มีความเป็นไปได้ (Probable futures) คือ อนาคตที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณหรือเชิงสถิติแต่ระดับความเป็นไปได้ไม่สูงเท่ากับอนาคตจากการคาดการณ์ (Projected futures) จึงทำให้การนำเสนออนาคตที่มีความเป็นไปได้มักนำเสนอเป็นรูปพหุพจน์โดยระบุช่วงค่าความเชื่อถือเชื่อมั่น (Confidence Interval)

3. อนาคตที่สามารถเกิดขึ้นได้ (Plausible futures) หมายถึง อนาคตที่คิดว่าอาจเกิด ขึ้นได้ (Could happen) จากทฤษฎีและองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4. อนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ (Possible futures) หมายถึง อนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้แต่ยังไม่มีทฤษฎีหรือองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเพื่อยืนยันโอกาสที่อนาคตนั้นอาจเกิดขึ้น

5. อนาคตที่เป็นไปไม่ได้ (Preposterous futures) หมายถึง อนาคตที่ไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงและไม่มีโอกาสเกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีที่ทำให้มนุษย์ล่องหนได้หรืออากาศที่หนาวเย็นจนหิมะตกที่กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

6. อนาคตที่พึงปรารถนา (Preferable futures) หมายถึง อนาคตที่ควรเกิดขึ้น (Should or ought to happen) เป็นแนวคิดเชิงปรัชญา (Normative Idea) หรือการออกแบบ (Design) แตกต่างจากแนวคิดอนาคตที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดจากกระบวนการคิด (Cognitive process) ยกตัวอย่างเช่น สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่พึงพาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

การมองอนาคตระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว สำหรับในระยะเวลา 3-5 ปีนับจากปัจจุบัน หรือ ระยะสั้นรูปแบบอนาคตที่เราต้องเผชิญ คือ อนาคตจากการคาดการณ์ (Projected future) และอนาคตที่มีความเป็นไปได้ (Probable futures) เนื่องจากในช่วงระยะเวลา 3-5 ปี ยังสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีหรือสามารถเก็บรวบรวมได้อย่างไม่ยากลำบากหลังจากนั้นในระยะเวลา 6-10 ปีข้างหน้า หรือระยะปานกลาง (Middle term) รูปแบบอนาคตที่ต้องเผชิญนอกจากอนาคตจากการคาดการณ์ (Projected future) และอนาคตที่มีความเป็นไปได้ (Probable futures) คืออนาคตที่สามารถเกิดขึ้นได้ (Plausible futures) ซึ่งสามารถใช้ทฤษฎีและองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันคาดการณ์หรือจินตนาการได้ ในช่วงระยะเวลา 11-20 ปีข้างหน้า หรือระยะยาว (Long term) อนาคตที่ต้องพิจารณาจะมีเพิ่มขึ้น 1 รูปแบบ คือ อนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ (Possible futures) ทำให้ช่วงระยะเวลาเป็นระยะยาว (Long term) จะมีอนาคต 4 รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น สำหรับระยะยาวที่มีระยะเวลามากกว่า 20 ปี อนาคตทุกรูปแบบสามารถเกิดขึ้นได้ (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

วัตถุประสงค์การมองอนาคต

การมองอนาคตคือ การวิเคราะห์ คาดการณ์ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคาดการณ์และเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตหรือเพื่อออกแบบอนาคตที่พึงประสงค์ จากคำนิยามดังกล่าวส่งผลให้จำเป็นต้องระบุกรอบระยะเวลาสำหรับกระบวนการมองอนาคต เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์การมองอนาคตว่าเป็นการวิเคราะห์หรือการออกแบบ ซึ่งการวิเคราะห์จะอาศัยระเบียบวิธีการศึกษาและข้อมูลที่ชัดเจน ซึ่งมักจะคู่กับการคาดการณ์และความพยายามในการอธิบายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อกำหนดแนวทางการรองรับอนาคต เหมาะสำหรับการมองอนาคตในระยะสั้น (3-5 ปี) และระยะปานกลาง (6-10 ปี) ที่จะมีข้อมูลและองค์ความรู้เพียงพอต่อการวิเคราะห์ และการออกแบบต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ซึ่งอาจไม่มีระเบียบวิธีการศึกษาที่ชัดเจนแต่เป็นความพยายามจะสร้างการเปลี่ยนแปลง จึงเหมาะสำหรับการมองอนาคตในระยะยาว (11-20 ปี และมากกว่า 20 ปี) (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

แนวทางการมองอนาคต

จากแนวทางการมองอนาคตของสถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้เขียนสามารถสรุปและจำแนกเป็น 4 แนวทาง ดังนี้

1. หากต้องการออกแบบและอนาคตที่มีโครงสร้างไม่ชัดเจน แนวทางการมองอนาคตควรเริ่มต้นด้วยการสร้างความคิดและจินตนาการเพื่อให้ได้ภาพหรือมโนทัศน์แห่งอนาคตที่ชัดเจน สำหรับการมองอนาคตด้วยเครื่องมือหรือกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์
2. หากต้องการออกแบบแต่อนาคตที่มีโครงสร้างชัดเจน แนวทางการมองอนาคตควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดทิศทางอนาคตเพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับอนาคตมีความชัดเจนมากขึ้น พร้อมทั้งใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์
3. หากต้องการวิเคราะห์ แต่อนาคตที่มีโครงสร้างไม่ชัดเจน ควรเริ่มต้นด้วยการสอบเทียบข้อมูลกับมโนทัศน์แห่งอนาคต (Calibration) สำหรับแนวทางนี้ ต้องมีฐานข้อมูลหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ในระดับหนึ่งเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมโนทัศน์แห่งอนาคตที่กำลังศึกษา ผลลัพธ์จากการมองอนาคตด้วยแนวทางนี้จะเป็นประโยชน์แก่การวิเคราะห์และคาดการณ์อนาคตขั้นต่อไป
4. หากต้องการวิเคราะห์ และอนาคตที่มีโครงสร้างชัดเจน สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดการณ์อนาคต และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

สรุปแนวทางที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนได้สรุปอนาคตที่ทำการศึกษาคือเป็นอนาคตที่พึงปรารถนา (Preferable futures) หรืออนาคตที่ควรเกิดขึ้น (Should or ought to happen) เป็นแนวคิดเชิงปรัชญา (Normative idea) แตกต่างจากแนวคิดอนาคตอื่น ๆ เป็นแนวคิดที่เกิดจากกระบวนการคิดโดยอาศัยการวิเคราะห์ ศึกษาระเบียบวิธีการศึกษาและข้อมูลที่ชัดเจน ควบคู่กับการคาดการณ์และการอธิบายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อกำหนดแนวทางการรองรับอนาคต รวมถึงการออกแบบ (Design) ที่อาศัยความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของผู้เขียนเอง ซึ่งผู้เขียนได้ใช้แนวทางการกำหนดทิศทางอนาคต (Formulation) ด้วยวิธีการสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคต (Future scenario building and analysis) การสร้างมโนภาพเกี่ยวกับสถานการณ์ในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ และพิจารณาความไม่แน่นอนของปัจจัยต่าง ๆ ร่วมด้วย ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่จะนำไปสู่อนาคต โดยการสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคต (Future scenario building and analysis) สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ภาพแห่งอนาคต (Images of the future) จะได้ฉากทัศน์ที่กล่าวถึงสถานการณ์ในอนาคตเพียงอย่างเดียว และ ภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์ (Future history) จะได้ฉากทัศน์ที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลหรือทิศทางการเปลี่ยนแปลงจากอดีตและสถานการณ์ปัจจุบันว่าจะนำไปสู่อนาคตได้อย่างไร ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะมุ่งเน้นไปที่ภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์

โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 กำหนดหัวข้อหรือประเด็นคำถาม โดยทั่วไปสำหรับขั้นตอนนี้เริ่มต้นด้วยการอภิปรายระดมสมองเพื่อกำหนดขอบเขตหัวข้อหรือประเด็นที่ต้องการสร้างฉากทัศน์ให้มีความชัดเจน แต่บทความนี้ผู้เขียนได้กำหนดประเด็นการเก็บข้อมูลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และได้กำหนดประเด็นหัวข้อภายใต้ชื่อว่า “การพัฒนาพื้นที่วัดป่าตาลใหญ่ในอีก 20 ปีข้างหน้า”

2. ขั้นตอนที่ 2 เลือกขอบเขตเวลา ในที่นี้เลือกขอบเขตเวลาในอีก 20 ปีข้างหน้าตามประเด็นขั้นตอนที่ 1

3. ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ ปัจจัยคงที่และปัจจัยขับเคลื่อน

4. ขั้นตอนที่ 4 กำหนดทางเลือก โดยวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนที่ตรงกันข้ามกันใน 2 กรณี คือ ในกรณีที่ปัจจัยนั้นจะเกิดขึ้นแน่นอน และกรณีที่ปัจจัยนั้นไม่เกิดขึ้น

5. ขั้นตอนที่ 5 สร้างเข็มทิศฉากทัศน์แห่งอนาคต โดยคัดเลือกปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุด 2 ปัจจัยจากขั้นตอนที่ 4 มาสร้างเป็นแกน X และแกน Y โดยมีจุดกึ่งกลางเป็นตัวแทนของปัจจุบัน วงกลมเส้นประ คือ ขอบเขตเวลาของอนาคตที่ต้องการศึกษาผลที่ได้

6. ขั้นตอนที่ 6 สร้างเรื่องเล่า เรื่องเล่าที่มีข้อมูลครบถ้วน และเรียงเรียงลำดับความคิด ซึ่งจะช่วยให้วิเคราะห์ฉากทัศน์และมองอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนจึงนำข้อมูลภาพจากอดีตจนถึงปัจจุบันของวัดป่าตาลใหญ่ และวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำไปสู่อนาคต ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ภาพอดีตภาพปัจจุบันของวัดป่าตาลใหญ่ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการส่งพื้นที่เก็บข้อมูลวัดป่าตาลใหญ่

ภาพในอดีต (40 ปีที่ผ่านมา)	ภาพปัจจุบัน (มกราคม 2565)	การวิเคราะห์ข้อมูล	
ถนนด้านหน้า ร้ววัด และป้ายชื่อวัด			ถนนเปลี่ยนแปลงจากดินลูกรังเป็นพื้นลาดยาง แต่ร้ววัดและป้ายชื่อวัด ยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง
พื้นที่ทางเข้าวัด	 		พื้นที่ทางเข้าวัดเปลี่ยนแปลงจากดินลูกรังเป็นพื้นคอนกรีต บางส่วนปรับพื้นด้วยหินคลุก และมีจำนวนของต้นไม้ลดลง
ศาลาคนธสาโร (ภายนอก)			อาคารยังคงโครงสร้างเดิม ทาสีใหม่และเปลี่ยนประตูเหล็กยึด เปลี่ยนบานหน้าต่าง ขยายทางเดินด้านหน้าด้านข้าง เปลี่ยนพื้นที่ทางเข้าจากดินลูกรังเป็นพื้นคอนกรีต
ศาลาคนธสาโร (ภายในบริเวณโถงกลาง)			ภายในตัวอาคารมีการทาสีใหม่ และปูพื้นกระเบื้องใหม่ มีการซ่อมบางจุด แต่ฝ้าเพดานยังคงเดิม
ศาลาคนธสาโร (ภายในบริเวณด้านข้าง)			ภายในตัวอาคารมีการทาสีใหม่ และปูพื้นกระเบื้องใหม่ มีการซ่อมบางจุด แต่ฝ้าเพดานยังคงเดิม
กุฏิเจ้าอาวาส			

		<p>กุฎิเจ้าอาวาสมีการรื้อถอนและเปลี่ยนแปลงเป็นกุฏิขนาดกลางสองชั้นที่พระสงฆ์สามารถจำวัดได้หลายรูป</p>
<p>ลานดินลูกรัง และห้องน้ำ</p>	<p>ลานดินลูกรัง และห้องน้ำมีการรื้อถอนและเปลี่ยนแปลงเป็นลานหินคลุก พื้นคอนกรีตสร้างเมรุ และศาลา</p>	

จากตารางผู้เขียนสรุปได้ว่าในทุก ๆ 10 ปี จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพื้นที่ โดยมีการก่อสร้างอาคารที่เป็นสาธารณะและกึ่งสาธารณะ ซึ่งส่งผลต่อพื้นที่ที่เป็นสีเขียว โดยการพัฒนาพื้นที่จะแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ

1. ช่วงที่หนึ่ง ช่วง 10 ปีเริ่มก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525 – 2535 วัดป่าตาลใหญ่เป็นสำนักสงฆ์มาก่อนโดยได้รับบริจาคที่ดินประมาณ 15 ไร่ มีการก่อสร้างศาลาการเปรียญ หรือ ศาลาคนธสาโร ช่วง พ.ศ. 2528-2531 และมีการก่อสร้างกุฏิ โดยรอบวัดในช่วงเวลาดังกล่าวจนถึง พ.ศ. 2532 จึงได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นวัด

2. ช่วงที่สอง ช่วง 20 ปีถัดมา พ.ศ. 2535 – 2545 หลังจากวัดป่าตาลใหญ่ได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นวัด วัดจึงเริ่มเกิดการพัฒนาพื้นที่ จากความต้องการพื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้งาน โดยในช่วงเวลานี้จึงมีการปรับพื้นที่ที่มีต้นไม้อยู่ปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ก่อสร้างเป็นกุฏิรับรองพระเถระ นอกจากนี้พื้นที่ทางเดินสัญจรต่าง ๆ มีการปรับพื้นจากดินลูกรังเป็นพื้นหินคลุก

3. ช่วงที่สาม ช่วง 30 ปีถัดมา พ.ศ. 2545 – 2555 หลังจากวัดป่าตาลใหญ่เริ่มเกิดการพัฒนาพื้นที่ จากความต้องการพื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้งาน โดยในช่วงเวลานี้จึงมีการปรับพื้นที่ที่เป็นกุฏิเดิมของเจ้าอาวาสปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ก่อสร้างเป็นอาคารที่พักสงฆ์ 2 ชั้น นอกจากนี้พื้นที่ทางเดินสัญจรต่าง ๆ มีการปรับพื้นจากดินลูกรังเป็นพื้นปูนซีเมนต์

4. ช่วงที่สี่ ช่วง 40 ปีถัดมา พ.ศ. 2555 – 2565 (ปัจจุบัน) ช่วงเวลาที่วัดป่าตาลใหญ่มีการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จากความต้องการพื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้งาน โดยในช่วงเวลานี้มีการปรับพื้นที่ที่มีต้นไม้อยู่ปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ก่อสร้างเป็นเมรุ ศาลาในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และห้องน้ำรวมถึงพื้นที่ทางเดินสัญจรต่าง ๆ มีการปรับพื้นหินคลุกเป็นพื้นปูนซีเมนต์เป็นบริเวณกว้าง

การออกแบบพื้นที่วัดป่า

วัดป่าเป็นวัดที่ส่วนใหญ่นิยมตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าเขา มีเพียงกุฏิและศาลาโถงเอนก ประสงค์ ไม่มีอาคารและแบบแผน มีพระสงฆ์อยู่จำวัดเฉพาะเพียงช่วงเช้าพรรษา มุ่งจุดธูปเข้าป่าลึก ปักกลด ผูกหัตถกรรมฐานจิต และจาริกก่อนกลับออกมาจำพรรษาที่วัดอีกครั้งเมื่อถึงฤดูเข้าพรรษาใหม่ ความต้องการทำสังฆกรรมได้อาศัยการกำหนดขึ้นใช้เพียงชั่วคราวเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจดีย์จะไม่มีการสร้างในวัดป่า (สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี, ม.ป.ป.) ซึ่งต่างจากวัดโดยทั่วไปหรือที่เรียกว่า วัดบ้าน นิยมแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ เขตพุทธาวาสเป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งสถานที่ประทับขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เขตสังฆาวาสหมายถึงขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีการใดทางศาสนาโดยตรง และเขตธรณีสงฆ์ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ในพระอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่หลีกเลี่ยงจากการจัดแบ่งเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส แต่ ณ ปัจจุบันนี้วัดป่าหลายวัดกลายเป็นสภาพเป็นวัดบ้าน เช่น วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา และวัดป่าสุโขทัย จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น ถึงแม้ว่าพระสงฆ์ในวัดเหล่านี้จะยังคงธรรมเนียมปฏิบัติแบบสายพระป่าอยู่ แต่วัดป่าได้สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่คงเป็นวัดป่าแต่เพียงชื่อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดป่า

รวมทั้งพระป่าแม้จะได้ชื่อว่าอยู่ในป่าแต่ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อเวลาเปลี่ยนสังคมเปลี่ยนและปัจจัยทางเศรษฐกิจเปลี่ยน วัดป่าจึงต้องเปลี่ยนไป (ประโยค ชัยสุวรรณ์ และผกาเพ็ญ จรูญแสง, 2561) ดังนั้นการออกแบบพื้นที่วัดทั้งวัดป่าและวัดบ้านจึงมีการออกแบบพื้นที่วัดเป็น 3 ส่วนเช่นกันเพียงแต่วัดป่าอาจมีเขตที่ปรก หมายถึง ที่ว่าง ที่ป่าภายในวัด ให้พระสงฆ์ปฏิบัติกรรมฐาน

ซึ่งหากแบ่งพื้นที่วัดออกเป็น 3 ส่วน ในเชิงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมจึงให้หมายถึงส่วนหนึ่งคือเขตพุทธาวาสถูกใช้เป็นที่กึ่งสาธารณะ (Semi-public zone) อีกส่วนหนึ่งคือ เขตสังฆาวาสที่ใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private zone) เฉพาะของพระสงฆ์ ส่วนเขตธรณีสงฆ์ก็เป็นเสมือนเขตพื้นที่สาธารณะ (Public zone) สำหรับคนทั่วไป (สมคิด จิระทัศนกุล, 2544 อ้างถึงใน ประภัสรา นาคะพันธุ์อำไพ, 2561) และหากวัดป่ามีเขตที่ปรก ผู้เขียนจึงมีแนวคิดว่าเขตที่ปรกนั้นก็เหมือนเขตพื้นที่สาธารณะ (Public zone) โดยทั้งหมดนี้มีการออกแบบวัดโดยมีลักษณะ ดังนี้

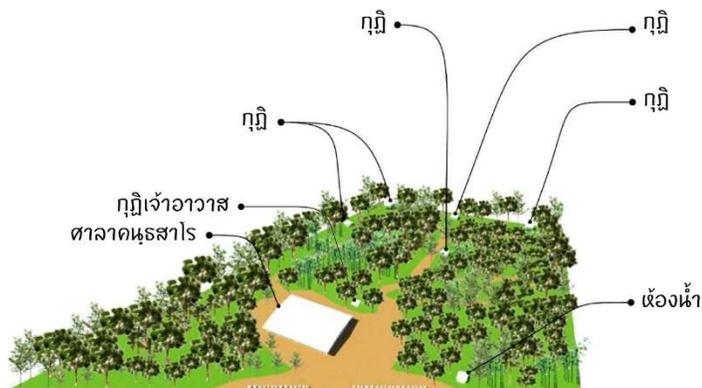
1. ลักษณะการวางตำแหน่งอาคารในผังเขตพุทธาวาส พื้นฐานพุทธสถาปัตยกรรมของไทยมีแบบแผนและแนวความคิดรวมทั้งคติความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียและลังกา พุทธสถานในประเทศไทยก็อาศัยกฎเกณฑ์ของการวางผังที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย (สมคิด จิระทัศนกุล, 2544 อ้างถึงใน ประภัสรา นาคะพันธุ์อำไพ, 2561)

2. ลักษณะการวางตำแหน่งอาคารในผังเขตสังฆาวาส กฎถือเป็นอาคารหลักสำคัญ โดยมีอาคารประเภทอื่นประกอบเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่เกี่ยวข้องกัน ส่วนใหญ่ไม่มีกฎเกณฑ์การวางผัง นอกจากบางประเภทของวัด ชั้นของวัดที่ตั้ง รวมทั้งขนาดมีผลต่อการจัดวางผังของเขตนี้

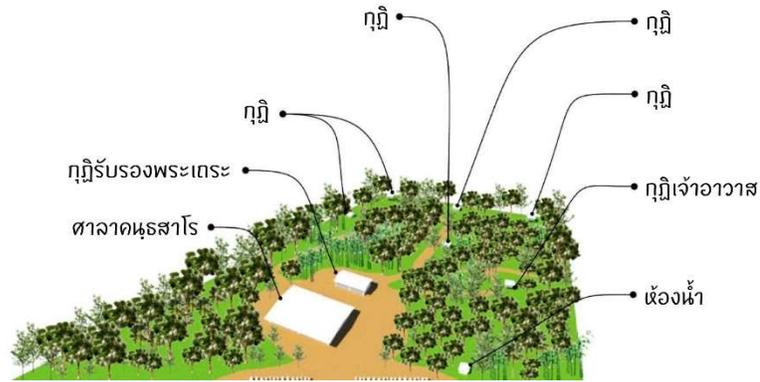
3. ความสัมพันธ์ระหว่างเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส เขตพุทธาวาสจะถูกกำหนดเอาไว้ว่าต้องอยู่ทางด้านหน้าเสมอและไม่เคยมีปรากฏว่าจะมีวัดใดที่วางเขตสังฆาวาสไว้ขวางทางเข้าด้านหน้าเขตพุทธาวาส ซึ่งการแบ่งเขตพื้นที่แบบต่าง ๆ ระหว่างเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสสำหรับเขตธรณีสงฆ์นั้นมักจะอยู่บริเวณส่วนที่เป็นด้านข้างใดด้านหนึ่งหรือบริเวณส่วนด้านหลังของพื้นที่วัดเสมอ (ประภัสรา นาคะพันธุ์อำไพ, 2561)

4. ลักษณะการวางผังเขตที่ปรก มีการแบ่งสัดส่วนตามอดีตของวัดป่าที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้ล้อมรอบรัศมี 1 กิโลเมตร และแต่ละวัดรักษาผืนป่าไว้ได้วัดละ 4 ตารางกิโลเมตร (สิบบงศ์ จรรย์สิบศรี, ม.ป.ป.)

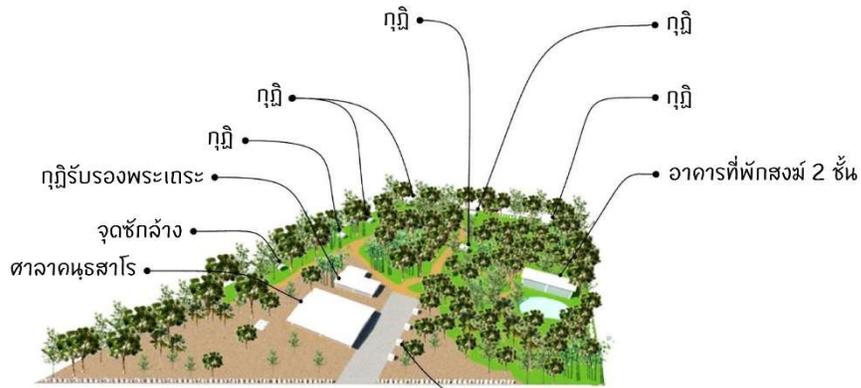
จากข้อมูลดังกล่าวผู้เขียนสรุปว่าปัจจุบันวัดป่ามีการออกแบบพื้นที่วัดป่าตามเช่นเดียวกันกับวัดบ้าน อาจเป็นเพราะหลากหลายสาเหตุที่ทำให้การออกแบบมีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่โดยส่วนใหญ่สาเหตุอาจเกิดจากความต้องการด้านพื้นที่ใช้สอย เช่นเดียวกันกับวัดป่าตาลใหญ่ที่เป็นกรณีศึกษาในบทความนี้ ซึ่งผู้เขียนได้สร้างภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่จากอดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคตและนำมาวิเคราะห์พื้นที่ในการเปลี่ยนแปลง ดังต่อไปนี้

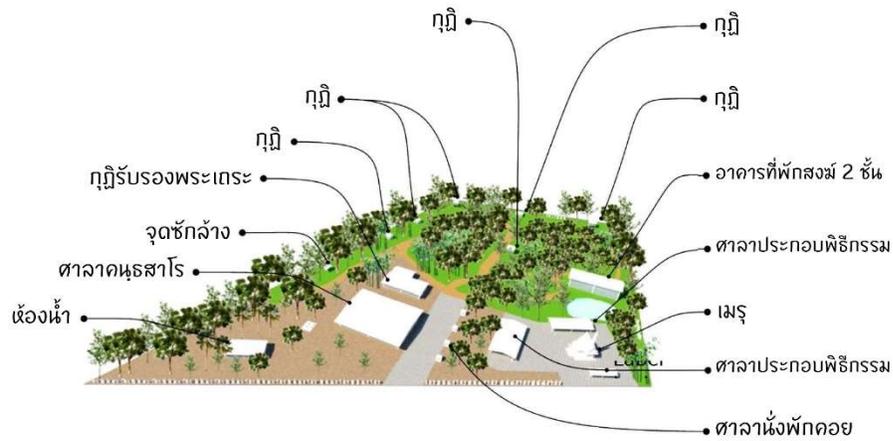
ภาพ 1 ภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่ช่วง 10 ปี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525-2535

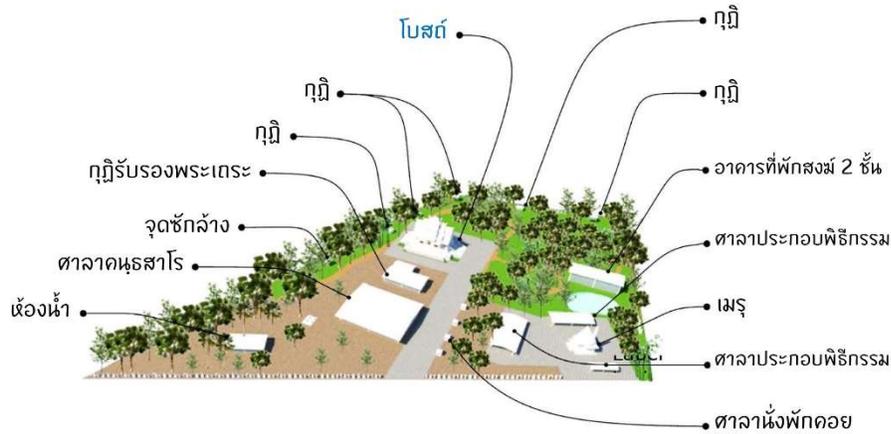
ภาพ 2 ภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่ช่วง 20 ปีถัดมาจกเริ่มก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525-2545

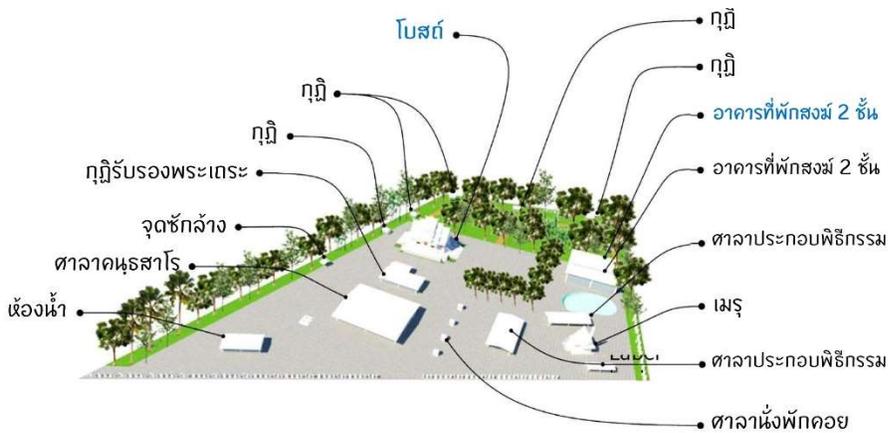
ภาพ 3 ภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่ช่วง 30 ปีถัดมาจกเริ่มก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525-2555

ภาพ 4 ภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่ช่วง 40 ปีถัดมาจกเริ่มก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525-2565

ภาพ 5 ภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่ช่วง 50 ปีถัดมาจากริมก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525-2575 (ขนาดอีก 10 ปีข้างหน้า)

ภาพ 6 ภาพจำลองพื้นที่ของวัดป่าตาลใหญ่ช่วง 60 ปีถัดมาจากริมก่อตั้งวัด พ.ศ. 2525-2585 (ขนาดอีก 20 ปีข้างหน้า)

จากภาพ 1 ถึงภาพ 6 จะเห็นได้ว่าในช่วงทุก ๆ 10 ปี จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพื้นที่ โดยมีการก่อสร้างอาคารที่เป็นสาธารณะและกิ่งสาธารณะ ซึ่งส่งผลต่อพื้นที่ที่เป็นสีเขียวของวัดป่าตาลใหญ่ ซึ่งส่วนนี้จะมีความสอดคล้องกับการศึกษาประเด็นที่หนึ่ง หลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่าข้างต้น

มาตรฐานการพัฒนาวัด และอนาคตในการออกแบบพื้นที่วัดป่า

เมื่อ พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ส่งเสริมการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานการพัฒนาวัดโดยเริ่มจากการพัฒนาขั้นพื้นฐาน และส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองไปสู่คุณภาพและความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง เกิดการยอมรับจากสังคม โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนเพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการพัฒนาวัด สู่ความเป็นมาตรฐาน และเป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเองสู่การดำเนินกิจกรรมวัดพัฒนา ดังนั้นวัดจึงต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบ การพัฒนาวัดเพื่อให้วัดมีสภาพสะอาด สงบ และสว่าง เพื่อสร้างความ สุขทางด้านจิตใจให้กับประชาชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563)

โดยเกณฑ์ประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง อุทยานการศึกษาในวัด เรียงลำดับจากระดับสูง มีเกณฑ์ดังนี้

1. พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึก ห่วงเห่นและช่วยกันดูแลรักษา
2. สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย 5 ประการ คือเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ และเป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคม
3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา
4. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น ในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อ การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรให้วัดเป็นศูนย์กลาง
5. ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหน่วยงานเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554)

เกณฑ์ประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด โดยวัดที่มีการพัฒนาจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ อุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนา ตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น มีรายละเอียด ดังนี้

- อุทยานการศึกษาในวัด มี 6 หมวด คือ หมวดที่ 1 พิพิธภัณฑหรือมูมแสดงนิทรรศการให้ความรู้ หมวดที่ 2 การจัดการศึกษา หมวดที่ 3 สถานที่เผยแพร่ข้อมูล หมวดที่ 4 ความสะอาด หมวดที่ 5 การจัดทำแผนงาน/โครงการ และหมวดที่ 6 การจัดทำแผนผังวัด
- วัดพัฒนาตัวอย่าง มี 5 หมวด คือ หมวดที่ 1 บริเวณวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงาม หมวดที่ 2 การจัดการศึกษาหรือส่งเสริม การศึกษา หมวดที่ 3 การส่งเสริมศีลธรรม หมวดที่ 4 การปกครองพระภิกษุ สามเณร และหมวดที่ 5 การจัดทำแผนงาน/โครงการ
- วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น มี 6 หมวด คือ หมวดที่ 1 การสาธารณูปการ หมวดที่ 2 การปกครอง หมวดที่ 3 การศาสนศึกษา หมวดที่ 4 การศึกษาสงเคราะห์ หมวดที่ 5 การเผยแพร่ และหมวดที่ 6 การสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563)

ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมามีวัดที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 120 วัด ได้แก่ วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 30 วัด วัดพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 30 วัด และอุทยานการศึกษาในวัด จำนวน 60 วัด โดยจำนวนนี้มีวัดป่าที่ถูกคัดเลือก จำนวน 13 วัด ได้แก่

1. วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ได้แก่ วัดสมานรัตนาราม (ธ) ตำบลบางแก้ว อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. วัดพัฒนาตัวอย่าง ได้แก่ วัดทองเนียม แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วัดป่าหนทุริญาณสังวราราม ตำบลผาสิงห์ อำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ วัดเขาศาลาอตุล ฐานะจาโร (ธ) ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ วัดไพโรสณฑ์รัตนาราม (ธ) ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอลองลาน จังหวัด กำแพงเพชร วัดโคกนอน ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี วัดไพโรพัฒนา ตำบลไพโรพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
3. อุทยานการศึกษาในวัด ได้แก่ วัดบ้านเหล่า (ธ) ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย วัดวาริอุดม (ธ) ตำบล สีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี วัดมหาชัย ตำบลลำภู อำเภอมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู วัดทุ่งโพธิ์ ตำบล อีสาน อำเภอมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ วัดป่าบวรสังฆาราม (ธ) ตำบลนอกเมือง อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563)

จากข้อมูลจะเห็นว่ามาตรฐานการพัฒนาวัดมีผลต่ออนาคตในการออกแบบพื้นที่วัดป่า ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นในด้านมาตรฐาน ของการคัดเลือกนี้ว่าเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการคัดเลือกวัดบ้าน เพียงแต่หากนำมาตราฐานของการคัดเลือกนี้มาใช้กับวัดป่าอาจจะ ต้องเพิ่มมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับวัดป่าโดยเฉพาะ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรส่งเสริมการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน โดยแยกประเภทของวัดบ้านหรือวัดคามวาสี และวัดป่าหรือวัดธรรมาวาสีอย่างชัดเจน และเพิ่มมาตรฐานของการพัฒนาวัดป่าขึ้นมา โดยเล็งเห็นถึงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าเป็นหลัก ส่งเสริมการพัฒนาวัดป่าสู่ความเป็นมาตรฐานได้จริง ๆ และส่งเสริมความเป็นวัด ป่าที่แท้จริงที่ต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้ล้อมรอบ ซึ่งแต่ละวัดป่านั้นนอกจากจะมีความเป็นมาตรฐานแล้วจะช่วยรักษาป่าไม้และ ธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืน และนอกจากมาตรฐานของการคัดเลือกวัดป่านั้นที่ควรได้รับการปรับปรุง การออกแบบพื้นที่ของวัดป่าก็ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้วัดป่าคงอัตลักษณ์ไว้เช่นกัน

การสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคตของวัดป่าด้วยภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์

จากข้อมูลการศึกษาประเด็นข้างต้นทั้งหมดทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่งหลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า ประเด็นที่สองการออกแบบพื้นที่วัดป่า และประเด็นที่สามมาตรฐานการพัฒนาวัดและอนาคตในการออกแบบพื้นที่วัดป่า ผู้เขียนจึงนำมาสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคตของวัดป่าด้วยภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์ เป็นการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า กรณีศึกษา วัดป่าตาลใหญ่ จังหวัดนครพนม มีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 กำหนดหัวข้อหรือประเด็นคำถามภายใต้ชื่อว่า “การพัฒนาพื้นที่วัดป่าตาลใหญ่ในอีก 20 ปีข้างหน้า”
2. ขั้นตอนที่ 2 เลือกขอบเขตเวลา ในที่นี้เลือกขอบเขตเวลาในอีก 20 ปีข้างหน้าตามประเด็นขั้นตอนที่ 1

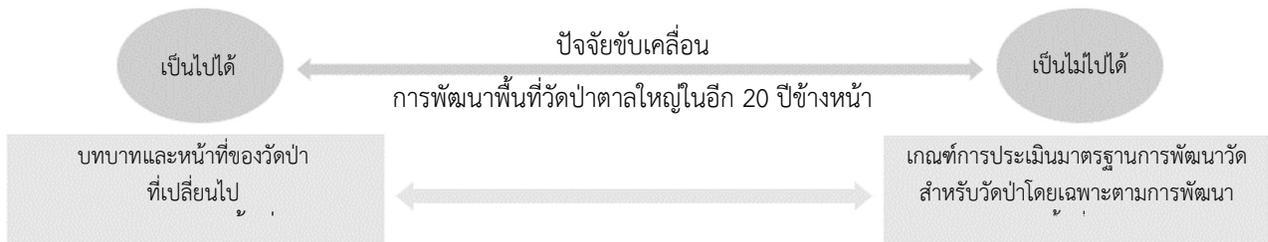
ภาพ 7 ขอบเขตเวลาในอีก 20 ปีข้างหน้า

3. ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ ปัจจัยคงที่และปัจจัยขับเคลื่อน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 การวิเคราะห์ปัจจัยคงที่และปัจจัยขับเคลื่อน

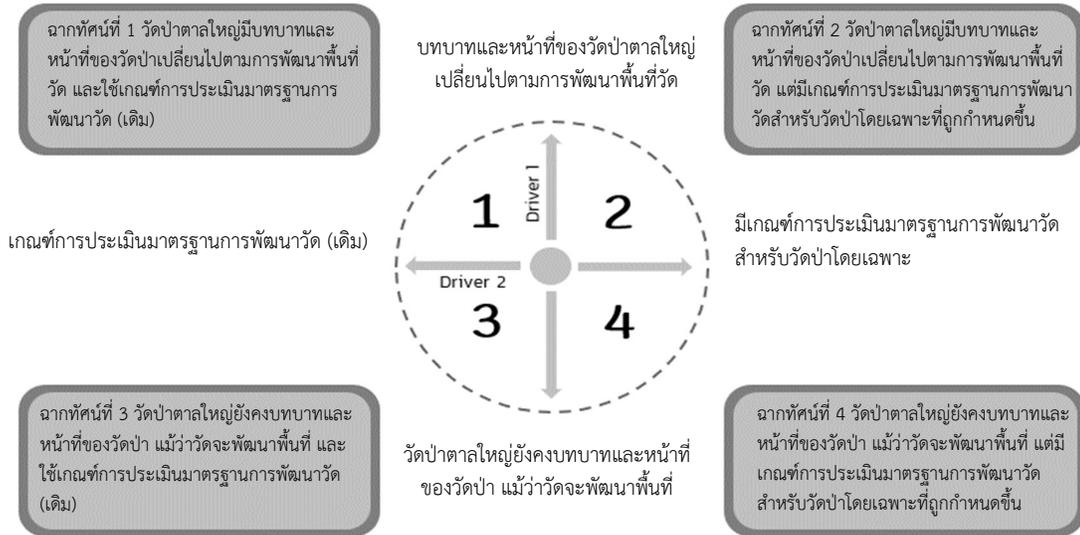
อิทธิพลสูง (High Influence)	
ปัจจัยขับเคลื่อน (Driver) เป็นปัจจัยที่มีพลวัตสูง มีความไม่แน่นอนสูง มีอิทธิพลต่ออนาคตสูง	บทบาทและหน้าที่ของวัดป่าที่เปลี่ยนไปตามการพัฒนาพื้นที่วัด เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด
ปัจจัยคงที่ (Constant) เป็นปัจจัยที่มีความเป็นไปได้อย่างสูง และมีอิทธิพลต่ออนาคตสูง	การพัฒนาวัดเป็นปัจจัยคงที่ เป็นปัจจัยที่เป็นไปได้สูงกว่าวัดจะมีการพัฒนาต่อไปในอนาคต

4. ขั้นตอนที่ 4 กำหนดทางเลือก โดยวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนที่ตรงกันข้ามกันใน 2 กรณี คือ ในกรณีที่ปัจจัยนั้นจะเกิดขึ้นแน่นอน และกรณีที่ปัจจัยนั้นไม่เกิดขึ้น

ภาพ 8 ปัจจัยขับเคลื่อนที่ตรงกันข้ามกันใน 2 กรณี คือ ในกรณีที่ปัจจัยนั้นจะเกิดขึ้นแน่นอน และกรณีที่ปัจจัยนั้นไม่เกิดขึ้น

5. ขั้นตอนที่ 5 สร้างเข็มทิศฉากทัศน์แห่งอนาคต โดยคัดเลือกปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุด 2 ปัจจัยจากขั้นตอนที่ 4 มาสร้างเป็นแกน X และแกน Y โดยมีจุดกึ่งกลางเป็นตัวแทนของปัจจุบัน วงกลมเส้นประ คือ ขอบเขตเวลาของอนาคตที่ต้องการศึกษาผลที่ได้

6. ขั้นตอนที่ 6 สร้างเรื่องเล่า เรื่องเล่าที่มีข้อมูลครบถ้วน และเรียบเรียงลำดับความคิด ซึ่งจะช่วยให้วิเคราะห์ฉากทัศน์และมองอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น	<p>Changing duties of forest temple vs Criteria for temple</p> <p>S.1</p>	<p>Changing duties of forest temple vs Changing of criteria for temple</p> <p>S.2</p>	สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น
สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น	<p>Duties of forest temple vs Criteria for temple</p> <p>S.3</p>	<p>Duties of forest temple vs Changing of criteria for temple</p> <p>S.4</p>	สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น

ภาพ 10 การวิเคราะห์ฉากทัศน์การพัฒนาพื้นที่วัดป่าตาลใหญ่ในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยการสร้างเรื่องเล่า

จากภาพ 10 การวิเคราะห์ฉากทัศน์การพัฒนาพื้นที่วัดป่าตาลใหญ่ในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยการสร้างเรื่องเล่า ปรากฏว่ามีเรื่องเล่าทั้งหมด 4 เรื่องที่เป็นสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ได้แก่

1. เรื่องเล่าฉากทัศน์ที่ 1 วัดป่าตาลใหญ่มีบทบาทและหน้าที่ของวัดป่าเปลี่ยนไปตามการพัฒนาพื้นที่วัด และใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด (เดิม) ซึ่งสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในฉากทัศน์นี้คือเกิดการเปลี่ยนแปลงหน้าที่รักษาป่าไม้อาจเป็นทางอ้อมและหน้าที่วัดป่าตามจารีตทางตรงแต่ยังคงหน้าที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดยังคงเป็นเกณฑ์เดิมที่วัดป่าคงปฏิบัติในการพัฒนาวัดเช่นกันกับวัดบ้าน โดยให้ชื่อเรื่องฉากทัศน์นี้ว่า บทบาทของวัดป่าและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด

2. เรื่องเล่าฉากทัศน์ที่ 2 วัดป่าตาลใหญ่มีบทบาทและหน้าที่ของวัดป่าเปลี่ยนไปตามการพัฒนาพื้นที่วัด แต่มีเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดสำหรับวัดป่าโดยเฉพาะที่ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในฉากทัศน์นี้คือเกิดการเปลี่ยนแปลงหน้าที่รักษาป่าไม้ อาจเป็นทางอ้อมและหน้าที่วัดป่าตามจารีตทางตรงแต่ยังคงหน้าที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม แต่เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดอาจมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดสำหรับการพัฒนาวัดป่าโดยเฉพาะ โดยให้ชื่อเรื่องฉากทัศน์นี้ว่า การเปลี่ยนแปลงของบทบาทและกฎเกณฑ์

3. เรื่องเล่าฉากทัศน์ที่ 3 วัดป่าตาลใหญ่ยังคงบทบาทและหน้าที่ของวัดป่า แม้ว่าวัดจะพัฒนาพื้นที่ และใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด (เดิม) ซึ่งสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในฉากทัศน์นี้คือหน้าที่รักษาป่าไม้ หน้าที่วัดป่าตามจารีต และหน้าที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมยังคงเดิมความเป็นวัดป่า และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดยังคงเป็นเกณฑ์เดิมที่วัดป่าคงปฏิบัติในการพัฒนาวัดเช่นกันกับวัดบ้าน โดยให้ชื่อเรื่องฉากทัศน์นี้ว่า การพัฒนาที่ยังคงเดิม

4. เรื่องเล่าฉากทัศน์ที่ 4 วัดป่าตาลใหญ่ยังคงบทบาทและหน้าที่ของวัดป่า แม้ว่าวัดจะพัฒนาพื้นที่ แต่มีเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดสำหรับวัดป่าโดยเฉพาะที่ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในฉากทัศน์นี้คือหน้าที่รักษาป่าไม้ หน้าที่วัดป่าตามจารีต และหน้าที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมยังคงเดิมความเป็นวัดป่า แต่เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดอาจมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัดสำหรับการพัฒนาวัดป่าโดยเฉพาะ โดยให้ชื่อเรื่องฉากทัศน์นี้ว่า บทบาทที่คงที่และกฎเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลง

สรุป

สรุปการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า กรณีศึกษา วัดป่าตาลใหญ่ จังหวัดนครพนม จากประเด็นที่หนึ่ง หลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า ซึ่งหลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตควรเป็นอนาคตที่พึงปรารถนา หรืออนาคตที่ควรเกิดขึ้นเป็นแนวคิดเชิงปทัสฐานอาศัยกระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษาระเบียบวิธีการศึกษาและข้อมูลที่ชัดเจน ควบคู่กับการคาดการณ์และการอธิบายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อกำหนดแนวทางการรองรับอนาคตรวมถึงการออกแบบที่อาศัยความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการถือเป็นหลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่า เนื่องจากได้มองเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่วัดป่า โดยจะมีความสอดคล้องกับประเด็นที่สอง การออกแบบพื้นที่วัดป่า โดยในการออกแบบพื้นที่วัดป่านั้นในปัจจุบันมีการออกแบบเช่นเดียวกับวัดบ้าน อาจเป็นเพราะหลากหลายสาเหตุที่ทำให้การออกแบบมีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่โดยส่วนใหญ่สาเหตุอาจเกิดจากความต้องการด้านพื้นที่ใช้สอย ในช่วงทุก ๆ 10 ปี อาจมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพื้นที่ โดยมีการก่อสร้างอาคารที่เป็นสาธารณะและกึ่งสาธารณะ ส่งผลต่อพื้นที่ที่เป็นสีเขียวของวัดป่า ซึ่งส่วนนี้จะมีความสอดคล้องกับการศึกษาประเด็นที่หนึ่งหลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่าข้างต้นด้วยและนำไปสู่ประเด็นที่สาม มาตรฐานการพัฒนาวัด และอนาคตในการออกแบบพื้นที่วัดป่า โดยในการออกแบบพื้นที่วัดป่านั้นนอกจากจะต้องอาศัยหลักการที่เหมาะสมในการมองอนาคตการออกแบบพื้นที่วัดป่าแล้วจะต้องอาศัยการออกแบบพื้นที่วัดป่าที่มีความสอดคล้อง รวมถึงมาตรฐานการพัฒนาวัดที่มีผลต่ออนาคตในการออกแบบพื้นที่วัดป่าด้วย ซึ่งอาจมีการนำมาตรฐานการคัดเลือกวัดป่าโดยเฉพาะมาใช้ ในอนาคตอาจสรุปและนำเสนอแนวทางต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการส่งเสริมการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานโดยแยกประเภทของวัดบ้านและวัดป่าอย่างชัดเจน และเพิ่มมาตรฐานของการพัฒนาวัดป่าขึ้นมา โดยเล็งเห็นถึงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าเป็นหลัก ส่งเสริมการพัฒนาวัดป่าสู่ความเป็นมาตรฐาน และส่งเสริมความเป็นวัดป่าที่แท้จริงที่ต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้ล้อมรอบ จากการสรุปทั้งสามประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนำมาสู่ประเด็นที่สี่ การสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคตของวัดป่าด้วยภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์ เป็นการสร้างเรื่องเล่าฉากทัศน์ 4 เรื่อง วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการต้องการออกแบบจากอนาคตที่มีโครงสร้างทั้งชัดเจนและไม่ชัดเจน เป็นแนวทางการมองอนาคตที่เริ่มต้นด้วยการสร้างความคิดและจินตนาการเพื่อให้ได้ภาพหรือมโนทัศน์อนาคตที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อนำมาสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์แห่งอนาคตกรณีศึกษาวัดป่าตาลใหญ่ด้วยภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์จะเห็นว่าฉากทัศน์ทั้ง 4 เรื่องจะทำให้การออกแบบทราบถึงทิศทางที่ควรจะดำเนินการ อาจส่งผลให้หลังการออกแบบประสบผลสำเร็จโดยไม่ได้อิงเพียงแค่ความสวยงามจากการออกแบบเท่านั้น แต่มุ่งเน้นถึงความเป็นไปได้ บทบาทหน้าที่ ผลกระทบจากการออกแบบ กฎเกณฑ์ และสิ่งอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งในอนาคตการออกแบบในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบสิ่งใดก็ตาม อาจจะต้องใช้ศาสตร์การมองอนาคตมาเป็นเครื่องมือก่อนการออกแบบซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้หลังการออกแบบประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ภาพอนาคตสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างภายในวัดป่าด้วยพุทธสหวิทยาการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนการวิจัยแผนพัฒนาบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2565

เอกสารอ้างอิง

ประโชค ชัยสุวรรณ และผกาเพ็ญ จรุงแสง. (2562). วัดป่ากับการรักษาสิ่งแวดล้อม. *อินทนิลทักษิณสาร*, 13(2), 166-175.

ประภัสรา นาคะพันธุ์อำไพ. (2561). ปัญหาและอุปสรรคในการใช้พื้นที่เปิดโล่งของวัด: กรณีศึกษาวัดราชบุรุษในเขตธุรกิจพาณิชย์กรรม และที่อยู่อาศัยในเขตเมืองชั้นในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล*, 26(1), 92-107.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2563). รายงานสถานการณ์ป่าไม้ไทย ประจำปี 2562-2563. สืบค้นเมื่อ 31 มกราคม 2565, จาก <https://www.seub.or.th/document/สถานการณ์ป่าไม้ไทย/รายงานสถานการณ์ป่าไม้-6/>

วัดอภัยคีรี วัดป่าในสายหลวงพ่อบุชา สุภัทโท. (2564). *วัดป่าไทย*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2565, จาก <https://www.abhayagiri.org/th/about/thai-forest-tradition>

สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). *เครื่องมือการมองอนาคต FORESIGHT TOOLS*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2564, จาก https://ifi.nia.or.th/wp-content/uploads/2019/11/foresight_tools-2.pdf

สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี. (ม.ป.ป.). *สถาปัตยกรรมไทย: วัด*. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2564, จาก <https://blog.rmutl.ac.th/suebpong/Thaiweb/Wat53.pdf>

สำนักจัดการที่ดินป่าไม้กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). *รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2561-2562*. สืบค้นเมื่อ 31 มกราคม 2565, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร: กองพุทธศาสนสถาน.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อคัดเลือกวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษาในวัด ประจำปี ๒๕๖๔. 24 ธันวาคม.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง ผลการคัดเลือกอุทยานการศึกษาในวัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. 14 สิงหาคม